

A gubacsokról.

(IV. rész).

(Folytatás).

II. A kocsányos-, kocsánytalan-, pelyhes- és magyar-tölgy gubacsai.

46. A nyúlvány, a gubacs nagyságához viszonyítva, sokkal rövidebb . . . . . 47.
47. A gubacs orsó alakú, gyakran kocsányos, kopasz, vagy molyhos, nyúlványa rövid s csőrképű csúcsban végződik. Augusztus hóban érik, a darázs szeptember hóban röptül. (Q. Rob. sess. és pub.)
* *Andricus solitarius Fonsc.*
- A gubacs nem orsó alakú . . . . . 48.
48. Q. Robur-on; az ágak a gubacs képződése helyén megdagadnak; a gubacsok rügyhöz hasonlítanak, foszlányos bőrük barna, nyúlványaik rövidek és vastagok. Ősszel érik, a darázs a következő év nyarán röptül.
* *Cynips corruptrix Schlecht.*
- Q. pubescens-en; az ágak nem dagadtak; a gubacs bőre foszlányos, szőrös és fénytelen; nyúlványai vastagok, kifelé görbültek s közöttük a közepén látható a tojócső szurásától származó és szörkoszorúval övezett sebhely forradása. Ősszel érik, a darázs a következő év május havában röptül.
* *Cynips amblycera Gir.*
49. (2.) A levélnyel, vagy a főerek rendellenesen megvastagodva. . . . . 50.
- A gubacs határozott alakkal . . . . . 51.
50. Levélnyel megvastagodás. A lárva lábakkal. (Lepkegubacs.) *Heliozela staneella Fr.*
- Orsó alakú, vagy csomó képző daganatok, vagy megvastagodások a levélnyelen, a fő-, ritkábban a mellékereken. A lárva lábatlan. Augusztus hóban érik, a darázs u. a. év augusztus és szeptember havában röptül. A

két gubacsot csak a tenyésztett darázsok után lehet biztosan megkülönböztetni.

- a) Q. Rob. sess. és pub. * *Andricus trilineatus Hart.*
b) Q. sess. * *Andricus testaceipes Hart.*

51. A gubacs csak egy ponton van a levélhez növe, megérve lehull . . . . . 52.
- A gubacs széles alapon van a levélhez növe, vagy átnöttek, gyakran a levél el is torzul . . . . . 66.
52. A gubacs gömb, vese, vagy kúp alakú . . . . . 53.
- A gubacs lencse alakú . . . . . 61.
- A gubacs más alakkal . . . . . 64.
53. A gubacs a levéléren, két, a lehullás után visszamaradó barnaszínű hüvelyke között foglal helyet; gömbölyded, egész 4 mm. nagy, sima, sárgás, zöldes, vagy pirosas, gyakran pirosan foltos. Érik aug. és szept., a darázs okt., nov. röptül. (Q. Rob., sess. és pub.)
* *Andricus ostreus Gir.*
- A gubacsoknak, ha levélérből erednek, nincsen hüvelykéjük . . . . . 54.
54. Vesealakú, apró gubacsok számosan a levél alsó oldalán. Érik októb., novemb., a darázs a következő év december és január hónapjaiban röptül.
* *Trigonaspis renum Gir.*
- A gubacsok gömbölydedek . . . . . 55.
55. A gubacsok érett állapotban puhák és nedvdúsak . . . . . 56.
- A gubacsok éretten kemények, szárazak . . . . . 57.
56. Májusban érik és júniusban lehull, a bölcső külön falazattal bír, 5–7 mm. (Q. sess.)
* *Trigonaspis synaspis Hart.*
- Augusztus és szeptember hóban érik, bibircsókos, néha sima is, 10–20 mm., a bölcsőnek nincsen külön fala. A darázs ősszel röptül, vagy gyakran a gubacsban áttelel. (Q. Rob. és sess.) * *Dryophanta folii L.*

közöttök. Korán szemfüles a róka is, de még tétovázik. Szeretne is előre loholni, de fél is, azért inkább ravaszkodni kezd. Oldalt csapni, visszarúgtatni: ez az ő taktikája. Előre csak végszükségben megy; talán sejti már a komisz, hogy ottan várakozik reá valami. Neki gyanúsabb a nagy csendesség azon az oldalon, mint az ijesztő láрма, zürzavar túlnan.

Az őz, az ijedős, félénk őz, már az első neszre megriad, megremeg. Nem töpreng sokat. Amerre tágasabb, csendesebb, arra jobb! Csak messze-messze legyen a zajtól, mely úgy bántja, úgy ijesztgeti. S nekivág a zaj ellenkező oldalának. A suta gyorsan szökken, ha szeladonja nincs közelében; átveti magát puskások vonalán. De a bak, a sok veszélyben megfordult, sok tüzet kiállt bak, nem ront oly vakon neki a nagy világnak, csak figyel előrecsapott lapátfüleivel s közelre bevárja a hajtókat. Ő ott reméli szabadulását. Néha nekiront az ellenkező iránynak, de csakhamar visszakanyarodik s bokrokat átszökve, veszedelmes sebességgel tör át a hajtók vonalán. A tapasztalatlan a suta előtt siet át a puskások vonalán s ott kapja meg a szabaddulást helyett sokszor a halált.

Még messze a hajtók serege, de már ropog a puska itt is, ott is, a vonalon. Én még nem sütöttem el fegyveremet. Nem vagyok nagy barátja az ilyen hajtóvadászatoknak, mikor becsöppen a nimródok közé nem nimród is, ki lő, puffogat vaktában mindenre, a mi jó; ki nem tekinti, jó lövést ad-e, vagy rosszat, melyet elvisz a szegény, üldözött vad, de a mely előbbutóbb mégis meghozza kimulását. Csak arra szeretek lőni, a mi biztos. S ha nincs, inkább eltűnődöm, eleszmélkedem ebben a lemondás, elmulás költészetével telistelitett légkörben.

Egy csoport virág van előttem a széles fasoron. Épen

csak virág, gyöngye, lehelletszerű, finom kehely, levele semmi. Sápadt lilás színével úgy beleillik ebbe a borongós, csipős időbe. Mintha fázna, mintha dideregne, hogy olyan lilásszínű? Ha kapna is napsugarat, akkor se volna más; hisz tele a napos mező édes testvéreivel, azok is csak olyanok. Hideg a napnak csókja ilyenkor már nagyon. Tátogatnak, mintha erőnek erejével akarnák kínálni mézőket, de nincs, a mi meglássa, a mi fölkeresse őket. Pedig úgy vágyódnak valami elkésett pillangó, vagy méhike szerelme után s nem jön, nem akar jönni egy sem. Érezni, ismerni a szépség báját, tudatát s elhervadni önmagát emésztve reménytelenül: óh be keserves lehet! Szegény kikerics, hogy megesik a szívem rajtad. De azért csak virulj, te mezők ékessége, te őszi lilium, te búbánatos piczi virágszál, hisz több örömet nyújtasz nekem most, mint a virágnylás korszakában ezernyi más! Te szép, te kedves, te gyengéd virágszál!

Zsörtölődik a szél a tulsó fiatalosban, sok baja lehet azzal a sok-sok levéllel, mely nem akar, nem fog lehullni előbb, mint a míg ki nem pattan a jövő tavasz derűjétől a rügy. Mi is lenne a szegény erdei állatokból, ha nem volna a kemény télen át bokor, hol magát az idő viszontagságai ellen megvonva, éltét óvhatná? Mi lenne, ha az erdőn keresztül is csak úgy bitangmódra vágthatna a fogvaczogató hideg téli szél, mint a mezőn és szántóföldeken; ha nem volna lombzat még, ha száraz is, mely feltartóztatja erejét? Szegény, üldözött vadak, csak gondolt rátok is a gondviselés, mikor úgy intézte, hogy ne hulljon le a tölgy és egyéb fáknak levele, hogy legyen nektek is a megpróbáltatás szomorú napjaiban helyetek, hol magatokat a fergeteg elől megvonhassátok. Vagy nem ezért nem hull le a tölgyről a levél? Hát miért?

57. Vörös (vagy ritkán zöld) sávval. Ősszel érik, a darázs u. a. év nov. és decz. (Q. Rob.)
 * *Dryophanta longiventris* H.
 — Szín-sáv nélkül . . . . . 58.
58. Hosszában metszve, a bölcső fölött üreg látható; kissé hengeres, 4 mm. Ősszel, a darázs u. a. év. okt. és nov. (Q. pub, sess.) * *Dryophanta disticha* Hart.
 — A bölcső fölött nincsen üreg . . . . . 59.
59. Szélesebb mint magas, mintegy 4 mm., sima, vagy dudorkás, nagy lárvaüreggel. Szeptember; a darázs u. a. év okt. és nov. (Q. Rob. és sess.)
 * *Dryophanta agama* Hart.
 — 5–10 mm., golyó alakú . . . . . 60.
60. Q. Robur-on; borsó nagyságú, fényes, kissé lapított gubacs. Ősszel; a darázs október vagy novemberben.
 * *Dryophanta divisa* Hart.
 — Q. pubescens és conferta; 10 mm., kevésbé fénylő, golyó alakú gubacs. Ősszel érik, a darázs ugyanakkor.
 * *Dryophanta pubescentis* Mayr.
61. (52.) A gubacs reásimuló, aranybarna színű szőrözettel mintegy át van fonva; 2 mm. átmérőjű, a közepe mélyített. Szeptember; a darázs a következő év márcziusában röpül. (Q. Rob., sess., pub.)
 * *Neuroterus numismalis* H.
 — A gubacs kopasz, vagy csak csillagképzű szőrözettel . . . 62.
62. A gubacs közepe nem kicsúcsosodó; kopasz, vagy majdnem kopasz, a levél mindkét oldalán előfordul. Szeptember; a darázs márcziusban. (Q. Rob.)
 * *Neuroterus laeviusculus* Schenk.
 — A gubacs közepe púpos, rozsdaszínű, csillagképzű szőrökkel gazdagon megrakva, csak a levél alsó oldalán 63.
63. 3 mm., csak a közepe púpos, fehér foltok nélkül. Ősszel érik, a darázs tavasszal röpül. (Q. Rob. és sess.)
 * *Neuroterus fumipennis* Hart.

- 6 mm., már a szélétől kezdve magasodik, széle fehéren foltos Mint az előbbi. (Q. Rob., sess. és pub.)
 * *Neuroterus lenticularis* H.
64. (52.) Q Robur on; a levél szélén, orsóalakú, nyeles, vagy nyéltelen, zöld, vörös bordákkal, 6–12 mm., máj. és jun. A darázs a 2-ik vagy 3-ik év tavaszán.
 * *Andricus seminacionis* Adler.
 — Q. pubescens-en; a levéllemez alsó oldalán az ereken 65.
65. Szarvalakú, kemény gubacs, mintegy 10 mm. magas; október. A darázs u. a. év nov., decz.
 * *Dryophanta cornifex* Hart.
 — Tonna alakú gubacs, barázdás oldalakkal, szegélyezett és lapos csúcscsal. Számosan a megvastagodott főéren, a lemez többé-kevésbé eltorzult. Ősszel; a darázs tavasszal. * *Andricus urnaeformis* H.
65. (51.) Átnőtt gubacsok, azaz a levél mindkét oldalán láthatók . . . . . 67.
- Ránőtt gubacsok, azaz csakis az egyik levéloldalon láthatók, vagy a levél szélén fejlődtek . . . . . 72.
67. Bogyóhoz hasonló, az egyik levéloldalon golyóalakú, a másikon korongalakú, nedvdús gubacsok . . . . . 68.
- Hólyaghoz hasonló gubacsok . . . . . 69.
68. Kopasz, vagy csak nagyon kurta szőrözettel; gyakran a barkavirágzaton is. Május; a darázs u. a. év júniusban. (Q. Rob., sess. és pub.)
 * *Neuroterus baccarum* L.
- 1–2 mm. hosszú szőrözettel. Junius, a darázs u. a. év jul. (Q. Rob. és sess.) * *Neuroterus tricolor* H.
69. A levél a gubacs képződése folytán eltorzul; a kicsiny bölcső szabadon fekszik a gubacs üregében. (Q. Rob. pub. sess.) * *Andricus curvator* H.
- A levél nincsen eltorzítva . . . . . 70.

Moszatol a hátam mögött valami. Biztosan róka jön. A ravasz csúszik-mászik, csak hogy megmenthesse gonosz csontjait. Pedig az egyszer aligha menekül meg. Nem jó ki a világeért sem közel oldalam mellett, hanem messze tőlem, kettőnk közt. Mintha mérnöki tudományal volna tele a feje. Ám ott is utóléri végzete.

Most félti a róka ő kelme is bőrét; rá sem gondol, mi jó volna egy kis nyúlpecsenye pedig ott vált át mellette az úton. Ilyenkor lehet csak látni, mi erős az életfentartás őszöne! Eltörpül, szinte megsemmisül mellette minden egyéb őszön. A róka megfér a nyúllal, a fázcánnal, ezek sem árulnak el semmi faji félelmet; most csak egy ellenség van: az ember, kitől az a pokoli láрма származik a hátuk mögött. Csak az elől el, el akár a világ végeig! Ámde a hol legkevésbé sejtik a veszedelmet, épen ottan leskelődik rájuk az a sötét erő, mely megküldi számukra a romlás, a halál üdvözetét. Most is egy nyúl talált hármat bukfenczezni, a mint azt a rettentő pukkanást hallotta a háta mögött. Az már nem éri el a tulsó fiatalost. Megpróbálja ugyan még, de nem bírja. Magasra dobja magát a levegőbe egynehányszor, de helyben marad. Vége van.

Egy ideig csak a közeledő hajtók lármája hallatszik. Nem jó pukavégre semmi.

Hallgatom a pele moszatolását a száraz levelek között. Elcsöndesül, majd újra kezd, feltörtet a fára. Bolondos kis tura jószág. Félig patkány, félig mókus és mégis egyik sem. Nem olyan csúf, mint az; nem olyan kedves, mint emez.

A szél zajog egyre. A fejem fölött beleveszekedett egy levélbe s azt most nem hagyja oda. Pörgeti örült sebesen, már

gomolyagnak látszik a gyors forgásban és mégsem hagyja bolondos kedvtelését abba.

Mintha erőnek-erejével le akarná szagatni onnan. S a levél mégis ott marad.

Hüvös van, megborzong a hátam. Hasztalan néz bámészködő nagy szemével le a nap hozzám, nem ad semmi meleget. Eljátszotta szerelmét, most koldus gyanánt vándorol rég elmúlt szép emlékei nyomán s hallgatja a millió átkot, a sok szemrehányást a lehullott levelektől, az elhervadt virágoktól, melyeket örök szerelemmel hitegetett valamikor régen, mikor ifjúi hév, szenvedélyes tűz égette még szívét. Az elfonnyadt szépségek mintha föl akarnának egyenesedni láttára, izegnek-mozognak, de csakhamar még jobban összetöpreődnek. Mintha siratná a nap is csapodár ezernyi szerelmét, mintha köny fátyolozná el szemét: olyan homályos, olyan fénytelen, csillogás nélküli, olyan hideg.

Beljebb húzódok a két bokor közé, hogy ne érjen anyyira a szél. Jobbomon galagonyabokor kínálgatja lisztes, piros gyümölcsét, balról meg kökényszemek kacsintgatnak reám. Gyönyörűséges két szín egymás közelében, különösen most, mikor minden oly fakó, olyan színtelen. Az ég szürkévé vedlett, az erdő sárgásbarnává, annak a néhány örökzöld fagyöngy-bokornak kivételével, melyek ott gubbaszkodnak egyik-másik tölgyóriásnak tetején. A természetben nem ismerünk rikító színeket. Ott elveszti rossz benyomását a sárga, a vörös, a zöld; ott minden szép; ott minden összevág. A legrikítóbb színek lehetnek egymás mellett s a legszebb keretet adják meg a földdarabnak.

Nem látok messze, csak az úton föl-le, mely tele van le-

70. *Q. pubescens*-en; különfalú bölcsovel; zöld, később barna, alul laposdad. Máj.; a darázs u. a. év jun.
Andricus sufflator Mayr.
- *Q. Rob.* és *sess.*-án; a bölcsonek nincsen külön falazata 71.
71. Nagyon lapos, alig észrevehető, kicsinyke, hólyagalakú gubacs (gubacslégy). *Cecidomyia* sp.
- 2–3 mm. átmérőjű, hólyagképző gubacska, felül sugarasan bordázott. Máj.; a darázs u. a. év jun.
 * *Neuroterus vesicatrix* Schlecht.
72. A gubacs egész hosszában a levél széléhez van növe 73.
- A gubacs a rövidebb oldalával van a levélhez növe 74.
73. Orsóalakú, zöld, vagy vöröses, 3–3.5 mm. hosszú gubacs, vörös sávokkal és szabálytalan bordákkal. Juniusban érik, a darázs a következő év ápr. (*Q. sessiliflora*)
Dryophanta marginalis Adl.
- Halaványzöld, elliptikus alakú, mintegy 2 mm. nagyságú gubacska. Érik máj., a darázs ugyanakkor. (*Q. Rob.* és *sess.*)
 * *Neuroterus albipes* Schenk.

(Folytatása következik.)

ÚJ É V.

Eljött im újra. Mind a virágát
 Otthon feledve, mit se' hozott;
 Éjszaki népek jéghideg álmát
 Lopta és szórja szerte legott.

Mit hoztál nékem? Jajgat a szél is . . .
 Zuzmara-könyvet hullat a fa.
 Varjú is károg, azt mondja mégis:
 Lesz még tavasz óh, lesz valaha . . .

Szebenyei József.

hullott levelekkel. Sok benne az akác-, a gyertyánfa-levéll. S ez a kis darabja is a nagy világnak úgy tud engem gyönyörködtetni.

Elnézem, hogy a mint megindul a szél messze fönn, a hol összehajolni látszik az út két oldala, hogyan kezd elevenedni a millió levél: gurulnak, pördülnek, zizegnek, harsognak. Kergeti őket a szél. Én tudok benne gyönyörködni, más talán nem; én el tudnám nézni órahosszat, más megúnná egy percz alatt. Hangulat kell hozzá; de mihez is nem kell hangulat? Kedvező hangulat mellett a legostobább dolog is érdekessé válik; nélküle hideg, száraz minden, ő adja meg az ízt mindennek. A hangulat ezermester!

Négy durranás sebes egymásutánban ébreszt föl merengésemből. Egy baköz ront át a fiatalosba, neki szólt az üdvözlés. Rövidre rá hallom már megint a nagyon közeli hajtók lár-máját, hogy baköz van a hajtásban. Kapóra jön. Ott rogyik le a túlsó oldal szélén ugrás közben, hogy sohase keljen föl többé.

* * *

Sok a nevetés, derült jókedv uralkodik a társaságban. Tréfa-tréfát ér. Én hallgatok. Lelkem tele van hangulattal, melyet a késő őszi erdő támasztott bennem. Elmúlt a nyár, el az ősz is — hadd jöjjön most már a vége is: a tél, a teljes halál . . .

A SAS.)

„Szárnyának rüpte merész és magas,
 A villámokkal egy tanyán lakik
 S tekintetét felküllö a napig . . .”

A sas a havasok fejedelme! A madarak királya a sas!

Az egyiptomiaknak szent madara volt, a nap jelképeként tisztelték, sőt az Osiris életét jelentő Ápisuk fölött lebegő kiterjesztett szárnyú sas képében még imádták is.

A görög hitrege szerint a sas Zeusnak a kísérője; a római mithologia pedig Jupiter villámhordozó madarának mondja.

A szentírás János evangelistának sasjellemet tulajdonít, mivel tanítását a legmagasabb tudományon, Krisztus örökkévaló istenségén kezdi.

A sas vadászszenvedélye, nagy ereje és bátorsága már a régiek előtt is ismeretes lévén, nemcsak az istenek jelképes madaraként szerepel, hanem mint hadi-jelvény több nemzet történetében is helyet talál.

A perzsa királyok előtt arany-sast vittek.

Róma városának alapításakor Romulus és Rémus abban egyeztek meg, hogy annak nevét viselje a város, a ki kettőjük közül több saskeselyűt fog; miután Romulus fogott többet, a város neve Róma. Ezért és miután Tarquiniusnak a királyi hatalmat megjövendölé: lálából, a sas a rómaiak királyi jelvénye volt, sőt jelképes madaruk maradt még a királyság bukása után is.

A sas történelmi nevezetessége, különösen a római légiók csatározásai alkalmával jutott érvényre, . . . azt mondja a történelem, hogy: „ . . . a római katonák imádták a sast, a sas elvesztését a csata szerencsétlen kimeneteléről tekintették, mi-ért is a megszorult római hadvezérek a végső küzdelem idején az ellenség sorai közé dobták a sasos »vexillum«-ot s vagy oda-veszett érté az egész légió, vagy az ellenséget szétverve, dicsőséget szereztek a sasnak.

A sas már régóta jelképezi az erőt, a legmagasabb tudományt és a népek felett uralkodó hatalmat. Eredete a rég elmúlt idők homályába vész. Nyoma a rege szárnyán Kis-Ázsiába visz: Ninive legyőzője ellentállás nélkül hatol Kis-Ázsia szívébe, csakis a lydiaiak mernek szembeszállni vele; e mulandó világon azonban sehol nincs örökké tartó dicsőség és erő. A Heraklidák uralma alatt boldoguló Lydia testén az utolsó Heraklida meggyilkolása után az egyenletlenség férge kezd rágódni, napja leáldozik. Pusztulását két »sas« viaskodása idézte elő. Az utolsó Heraklida feleségül kérte a mysiai király leányát, a bájos Trydát, a kiről azt mondja a rege, hogy lakására a mátkaság idején két óriási sas csapott le; ebből az égi jelenségből azt jósolták a táltosok, hogy Tryda egyszerre két király felesége lesz. A jóslat beteljesedett, az utolsó Heraklidát Tyrha fejedelme, Gyges²⁾ a nászéjjelen megöli s Trydát nőül véve, magához ragadja a lydiaiak uralkodói jelvényét, a két-élű bárdot.

A sas a hatalom eszméjének kifejezéseként nemcsak a régibb, de sőt az újabb időben is szerepel, különösen sok európai állam választotta szimbolikus madarának.

Poroszország kiterjesztett szárnyú, fekete sast hord címérében, a mely piros karmaiban a jogart és az ország almáját tartva, mintegy az állami hatalmat látszik megtestesíteni.

Szerbia címérében a keresztény államot jelképező sas mellén fehér keresztet látunk.

A románok négyfelé osztott címérében a bőséget jelképező tulokfej s az erőt kifejező arany oroszlán mellett a főhelyet a napba néző sas foglalja el.

A nagy Napoleon csillagának hajnalán félelembé ejté Európát a francia császári sas, — a XVIII. század pedig

¹⁾ Krenedits Ferencz-nek az „Állatok regevilága“ című munkájából.

²⁾ A pénz feltalálója.

A tölgy gubacsai.

IV.

37. *Andricus solitarius* Fonc. — 38. *Cynips amblycera* Gir. —
 39. *Andricus testaceipes* Hart. — 40. *Andr. curvator* H. — 41. *Trigonaspis renum* Gir. — 42. *Biorrhiza renum* Gir. — 43. *Dryophanta folii* H. — 44. *Dryoph. longiventris* H. 45. *Dryoph. disticha* H. — 46. *Dryoph. agama* H. — 47. *Dryoph. divisa* H. —
 48. *Dryoph. pubescentis* Mayr. — 49. *Neuroterus numismalis*

Ol. — 50. *Neurot. laeviusculus* Schenck. — 51. *Neurot. fumipennis* H. — 52. *Dryoph. cornifex* H — 53. *Andr. urnaeformis* H. — 54. — *Neurot. baccharum* H. — 55. *Neurot. tricolor* H. —
 56. *Andricus ostreus* Gir. — 57. *Neurot. vesicatrix* Schlecht. —
 58. *Neurot. albipes* Schenck. — 59. *Dryoph. marginalis* Adler. —
 — 60. *Dryoph. verrucosa* Schlecht.